

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

**НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА
ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СПОО	Наименование
Професионално направление:	211	ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО
Професия:	211010	ХУДОЖНИК – ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА
Специалности:	2110101	ЖИВОПИС
	2110102	СТЕНОПИС
	2110103	ГРАФИКА
	2110104	СКУЛПТУРА
	2110111	ИЛЮСТРАЦИЯ И ОФОРМЛЕНИЕ НА КНИГАТА
Професионално направление:	215	ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА И ЗАНАЯТИ
Професия:	215070	ХУДОЖНИК – ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА
	2150701	ХУДОЖЕСТВЕНА ДЪРВОРЕЗБА
	2150702	ХУДОЖЕСТВЕНА КЕРАМИКА
	2150703	ХУДОЖЕСТВЕНА ТЪКАН
	2150704	ХУДОЖЕСТВЕНА ОБРАБОТКА НА МЕТАЛИ
	2150705	ИКОНОПИС

Утвърдена със Заповед № РД 09-793/21.10.2016 г.

София, 2016 г.

I. ПРЕЗНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА:

Изпитната програма е предназначена за организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация по професията **211010** „Художник – изящни изкуства” със специалности: 2110101 ЖИВОПИС, 2110102 СТЕНОПИС, 2110103 ГРАФИКА, 2110104 СКУЛПТУРА И 2110111 ИЛЮСТРАЦИЯ И ОФОРМЛЕНИЕ НА КНИГАТА и по професията **215070** „Художник – приложни изкуства“ със специалности: 2150701 ХУДОЖЕСТВЕНА ДЪРВОРЕЗБА, 2150702 ХУДОЖЕСТВЕНА КЕРАМИКА, 2150703 ХУДОЖЕСТВЕНА ТЪКАН, 2150704 ХУДОЖЕСТВЕНА ОБРАБОТКА НА МЕТАЛ И 2150705 ИКОНОПИС, съобразно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от ЗПОО.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване трета степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение в съответствие с Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация (Наредба № 11 от декември 2006 г. за придобиване на квалификация по професия Художник, ДВ, бр. 15 от 2007 г.).

Държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата за оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА:

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

1. За част теория на професията:

- А. Учебно съдържание.
- Б. Критерии за оценяване.

2. Препоръчителна литература.

3. Приложения:

- 1. Заявление за допускане до изпити за професионална квалификация.
- 2. Примерен тест за писмен изпит по теория на професията.
- 3. Изисквания за изпита по практика на професията.
- 4. Примерно индивидуално практическо задание.

III. ФОРМАТ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

- 1. Държавните изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация се състоят от:
  - изпит по теория на професията;
  - изпит по практика на професията.
- 2. Изпитът по теория на професията е писмен и анонимен, като се провежда във формата на тест. Тестът включва въпроси от учебното съдържание от задължителната професионална подготовка. Времетраенето на изпита по теория е 4 (четири) астрономически часа.
- 3. Изпитът по теория на професията за всички професии и специалности се провежда на една и съща дана, определена със заповед на министъра на културата.
- 4. Изпитът по практика на професията се състои в изработване на изделие /произведение/творба, в съответствие с компетенциите за достигане трета степен на професионална квалификация по професията.
- 5. Видът на изделието/произведението/творбата, както и темата, конкретните технически и изходни данни се възлагат чрез индивидуално практическо задание.

6. Индивидуалните практически задания се подготвят от комисия, определена със заповед на директора, като се съобразяват с конкретните условия за провеждане на изпита и се утвърждават от директора на училището.
7. Всяко индивидуално практическо задание включва и критерии за оценяване на дейностите, предвидени в него. Критериите в индивидуалните практически задания са съобразени с единните национални критерии в изпитната програма.
8. Времето и мястото за провеждане на държавния изпит по практика на професията се определя по график, утвърден от директора на училището.
9. Държавният изпит по практика на професията е публичен.
10. Изпитната комисия за държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация се определя от директора на съответното училище в съответствие с чл. 35 от ЗПОО.
11. В определеното в графика време и място за провеждане на държавните изпити по теория и практика на професията учениците се явяват с документ за самоличност.
12. Оценка поставени от изпитните комисии са окончателни и не подлежат на промяна.

IV. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ПИСМЕНИЯ ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ:

Учебното съдържание за писмения изпит по теория на професията обхваща следните теоретични дисциплини:

1. История на изкуството
2. Пластична анатомия
3. Перспектива

Тестът за писмения изпит по теория на професията се състои от три модула:

4. А. Първи модул - включва 22 въпроса със затворен отговор от учебното съдържание по дисциплините: История на изкуството – 12, Пластична анатомия – 6, Перспектива - 4. Всеки верен отговор носи по 1 точка. Максималният брой точки от първия модул на теста е 22 точки.

Б. Втори модул

- включва 18 въпроса с отворен отговор от учебното съдържание по дисциплините: История на изкуството – 10, Пластична анатомия – 5, Перспектива - 3. Всеки верен отговор носи по 1 точка. Максималният брой точки от втория модул на теста е 18 точки.

В. Трети модул - писмено развиване на тема, изтеглена чрез жребий от предварително обявени 10 изпитни теми от учебното съдържание по история на изкуството. Писмената работа е в обем до три страници. Максималният брой точки от третия модул на теста е 20 точки. Оценяването на работите се извършва въз основа на критериите, определени в Раздел V на програмата „Система за оценяване”, съобразно учебното съдържание към съответната тема.

- **Учебно съдържание по перспектива**

Същност и видове перспектива. Елементи на линейната перспектива

- **Учебно съдържание по пластична анатомия:**

Основни пропорции на човешкото тяло. Костен и мускулен строеж на главата и тялото.

- **Учебно съдържание по история на изкуството**

Учебното съдържание към първи и втори модул включва теоретични знания за различни етапи от история на изкуството.

III модул: Изпитни теми за писмен изпит

Тема №1

Изкуството на древните цивилизации – Предна Азия (Двуречие, Месопотамия) и Египет

- Предпоставки за възникване и основни характеристики на изкуството на Двуречието – географско положение, обществено устройство, писменост – 2 т.
- Паметници на архитектурата и скулптурата на Шумер, Акад, Вавилон, Асирия и Персия – храмове, дворцова архитектура, кръгла скулптура, релефи – 2 т.
- Предпоставки за възникване и основни характеристики на Египетското изкуство – географско положение, обществено устройство, писменост – 2 т.
- Особенности на египетския канон – 2 т.
- Периодизация на египетското изкуство – 1 т.
- Паметници на египетската архитектура, скулптура и живопис от отделните периоди – гробници, храмове, монументална скулптура, релефи, стенописи – 3 т.

Тема №2

Гръцка и римска античност

- Изкуството на Древна Гърция – предпоставки, характеристики, периодизация – 2 т.
- Архитектурни ордерни системи. Паметници на архитектурата в Древна Гърция - Акропола в Атина, Пергамски олтар, Мавзолея в Халикарнас – 2 т.
- Стиллове в гръцката вазопис – 1 т.
- Гръцка скулптура - общи характеристики за отделните периоди: примери за творби на Фидий, Мирон, Поликлет, Скопас, Лизип, Праксител, скулптура на елинизма – 3 т.
- Изкуството на Рим – предпоставки, характеристики, периодизация – 1 т.
- Значими паметници на римската архитектура, скулптура и живопис - Колизеум, Пантеон, Траянова колона, портретна скулптура, живописни стиллове от Помпей – 3 т.

Тема №3

Ренесанс

- Италиански ренесанс – предпоставки за развитие, характеристики, периодизация – 2 т.
- Главни представители и значими произведения на архитектурата, живописата и скулптурата от Проторенесанса и Ранния ренесанс (Джото, Мазачо, Брунелески, Гиберти, Донатело, Пиеро дела Франческа, Ботичели) – 3 т.
- Значими представители и произведения на живописата и скулптурата от Зрелия ренесанс (Леонардо да Винчи, Микеланджело, Рафаело Санти) – 2 т.
- Северен Ренесанс – предпоставки и характеристики – 2 т.

- Значими автори, произведения и характерни особености на Ренесанса в Нидерландия, Германия и Франция (Ян ван Ейк, Брьогел, Бош, Дюрер, Холбайн) – 3 т.

Тема №4

Изкуството на XVII век.

- Предпоставки за развитието на изкуството през XVII век. Характеристики на изкуството на барока и класицизма – 3 т.
- Понятието стил – 1 т.
- Характерни особености на Италианската и Фламандската художествени школи – примери за автори и творби от архитектурата, скулптурата, живописа и графиката (Караваджо, Бернини, братя Карачи, Рубенс, ван Дайк) – 4 т.
- Характерни особености на Холандската, Испанската и Френската художествени школи – примери за автори и творби от архитектурата, скулптурата, живописа и графиката (Франс Халс, Рембранд, Вермеер, Ел Греко, Веласкес, Рибера, Пусен, Лорен, ла Тур) – 4 т.

Тема №5

Изкуството по българските земи до създаване на Първата българска държава.

- Антично изкуство по крайбрежието на Черно море – 3 т.
- Римско наследство по днешните български земи – 3 т.
- Архитектура на траките - Севтополис, Перперикон, гробниците в Свещари и Мезек – 2 т.
- Особености на тракийската живопис – гробниците в Казанлък и Александрово – 2 т.
- Тракийски съкровища - Вълчитрънско, Панагюрско, Летнишко, Врачанско и Рогозенското съкровища – 2 т.

Тема №6

Средновековно българско изкуство

- Изкуството на Първа българска държава. Архитектурата на столиците Плиска и Преслав - Голямата базилика в Плиска, Златната църква в Преслав – 3 т.
- Развитие на скулптура, керамика, торевтика (Мадарски конник, Преславска керамика, Преславско златно съкровище) – 3 т.
- Архитектура на Втора българска държава - столицата Търново; църквата „Св. 40 мъченици“ в Търново, църкви в Несебър – 3 т.
- Живописа през Втората българска държава – стенописи и икони (стенописи в Боянската църква и в скалните манастири в Иваново) – 3 т.

Тема №7

Българско възраждане

- Предпоставки, характеристики, особености на Българското възраждане – 3 т.
- Особености на българската възрожденска архитектура. Църковна и светска архитектура – манастирски комплекси, градска архитектура, мостове (Рилски манастир, майстор Колю Фичето) – 3 т.

- Възрожденски иконописни школи – характеристики на Тревненската, Банската, Самоковската иконописни школи – основни представители и паметници (Йоаникий папа Витанов, Тома Вишанов Молера, Захарий Зограф). Развитие на светска живопис (Захарий Зограф, Станислав Доспевски) – 3 т.
- Възрожденски резбарски школи – характеристики на Тревненската, Дебърската, Самоковската школа (Таваните в Даскаловата къща, иконостас в Рилския манастир) – 3 т.

Тема №8

Българското изкуство от Освобождението до Втората световна война.

- Основни процеси в развитието на българското изкуство от Освобождението до Първата световна война. Дружества на художниците, Рисувално училище, първи изложби – 2 т.
- Навлизане на академизма – автори и творби (Иван Мърквичка, Николай Павлович, Ярослав Вешин, Антон Митов, Иван Ангелов) – 2 т.
- Навлизане на модерни течения в българското изкуство (Сирак Скитник, Никола Петров, Никола Маринов) – 2 т.
- Българското изкуство между двете световни войни. Дружество „Родно изкуство“. Характерни черти в творчеството на В. Димитров – Майстора, Ц. Лавренов, В. Захариев, Д. Узунов, И. Лазаров, И. Милев и др. – 3 т.
- „Дружество на новите художници“. Характерни черти в творчеството на Любомир Далчев, Васка Емануилова, Александър Жендов, Илия Бешков, К. Цонев, И. Ненов – 3 т.

Тема №9

Изкуство на новото време. Изгревът на Модерното изкуство.

- Предмодерни явления в европейското изкуство: Романтизъм и Реализъм – същностни характеристики, автори, творби (Фридрих, Жерико, Дьолакроа, Търнър, Констабъл, Гоя, Курбе, Миле, Домие) – 4 т.
- Предпоставки за възникване и основни характеристики на Модерното изкуство – 2 т.
- Същностни характеристики на първите модерни течения: Импресионизъм (Мане, Моне, Реноар, Дега, Роден) – 3 т.
- Постимпресионизъм (Сезан, Гоген, ван Гог, Тулуз-Лотрек, Сьора) – 3 т.

Тема №10

Основни направления в изкуството на XX век

- Същност на понятието „авангард“. Характеристики на основните течения на Ранния европейски авангард – 2 т.
- Същностни характеристики на теченията фовизъм и експресионизъм. (Матис, Дерен, група „Мост, група „Синият конник“) – 2 т.
- Същностни характеристики на теченията кубизъм и футуризм (Пикасо, Брак, Бочони, Бала) – 2 т.

- Същностни характеристики на теченията абстракционизъм, конструктивизъм и школата Баухаус (Кандински, Малевич, Мондриан, Габо, Певзнер, Гропиус, Мис ван дер Рое) – 3 т.
- Същностни характеристики на теченията дадаизъм и сюрреализъм (Цара, Дюшан, Арп, Миро, Дали) – 3 т.

Забележка: Разпределението на точките се отнася за критерия „Степен на обхващане на проблематиката“ – 12 т.

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

1. Системата за оценяване на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация е точкова. Максималният брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

2. Оценяването на изпита по практика на професията, както и изпълнението на индивидуалното практическо задание се извършва по единни критерии.

3. Крайната цифрова оценка от държавния изпит по теория на професията и от държавния изпит по практика на професията е средноаритметичният сбор от точките на членовете на комисията. Преминаването от точки в цифрова оценка се извършва по следната формула:

Цифрова оценка=общият брой точки:10.

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Критерии за оценяване по теория на професията:

№	Критерии за оценяване по теория на професията и специалността	Максимален брой точки
1.	Тест – първи модул, двадесет и два въпроса със затворен отговор	22
2.	Тест – втори модул, въпроси с отворен отговор	18
3.	Тест – трети модул, писмено развиване на тема	20
3.1	- степен на обхващане на проблематиката – 12 т.	
3.2	- познаване и владееене на терминологията – 2 т.	
3.3	- вярност на определенията и примерите – 2 т.	
3.4	- логична структура на изложението – 2 т.	
3.5	- граматически правилен език и стил – 2 т.	
	Общо:	60

Критерии за оценяване по практика: съгласно приложение № 3 за всяка специалност.

Препоръчителна литература

1. Алпатов, М. История на изкуството, том 1- 4. Български художник, С., 1981
2. Аврамов, Д. Естетика на модерното изкуство. Кибеа, С., 2009
3. Бамес, Г. Човешкото тяло. Труд, С., 2000

4. Бел, Дж. Огледалото на света. Нова история на изкуството. Рива, С., 2009
5. Божков, А. Българско изобразително изкуство. ДИ Септември, С., 1988
6. Ваклинов, С., Друмев, Д. История на българското изобразително изкуство. том 1. БАН, София, 1976
7. Григоров, Т. Перспектива. Просвета, С., 1998
8. Гомбрих, Е. Изкуството и неговата история. Български художник, С., 1992
9. Джансън Х.У. История на изкуството, том 1- 4. Елементи, С., 2014
10. Димитров, Г. Изкуството на XX век – съдбата на авангарда. Просвета, С., 2001
11. Добрев, Д. Изкуството. История на идеите. С., 2014
12. Иванова, В., М. Коева. Пластичното богатство на възрожденската църковна дърворезба. ДИ Септември, С., 1981
13. Кирчев, Х. Атлас глава. ДИ Народна просвета, С., 1985
14. Лвова, Е. Българско възрожденско изкуство. Български художник, С., 1978
15. Маринска, Р. 20-те години в българското изобразително изкуство. Отворено общество, С., 1996
16. Мецгер, Ф. Изкуството на перспективата. Книгомания, С., 2007
17. Раушенбах Р. Пространствени построения в живописа. Български художник, С., 1984
18. Фартинг, С. Изкуството. Цялата история. С., 2013
19. Чоканов, К. Пластична анатомия. Наука и изкуство, С., 1974
20. 120 години Българско изкуство. С., 2012
21. Чулова-Маркова, Д., История на изкуството, I и II т., Авангард Прима, С.